

OORLOG (Klein)zoon rekent af met zijn foute familieleden

Buitenkansje in de Meteorenstraat

In 1942 kochten twee Maartendijkse NSB'ers vijf woningen in de Meteorenstraat in Hilversum. De Duitsers hadden die huizen afgepakt van een joods echtpaar uit Blaricum. De kopers kregen een mooie korting op de prijs, het was voor de twee nationaal-socialisten een buitenkansje.

Ronald Frisart
rfrisart@medihuis.nl

Das valt te lezen in het recent verschenen 'Hou-Zeel'. Auteur Rob Pijpers noemt het bescheiden een 'opstel', maar met 190 pagina's mag het best een boek heten. Pijpers rekent daarin hard af met een aantal in de Tweede Wereldoorlog foute familieleden. Hoewel ze na de bevrijding probeerden zich eruit te praten hadden die familieleden zich voor de oorlog en tijdens de bezetting flink ingespannen voor de Nationaal-Socialistische Beweging (NSB). Pijpers' opa Lambertus de Jonge werkte zelfs op het NSB-hoofdkwartier in Utrecht. Zijn moeder Meta was heel actief in de Nationale Jeugd-storm. Vrijwel zeker werd ze zomer 1943 in Blaricum opgeleid tot jeugdleider. Dat gebeurde in NSB-Kaderheem De Meent – het voormalige Meenthuis van de sociaaldemocratische Arbeiders Jeugd Centrale (AJC). In september 1943 werd Meta bij Jeugdstormwedstrijden in Hilversum vijfde bij de vijfkamp.

De foute familieleden kregen na de oorlog lichte straffen. Rob Pijpers vindt het desondanks onjuist ze als 'lichte gevallen' te bestemmen. Bloed aan hun handen hadden ze niet, maar, stelt hij, door 'meer

of minder gretig' in de nationaal-socialistische pas te lopen, maakten ze wel 'mede de Holocaust in Nederland mogelijk'. Via internet stuitte de auteur in 2018 bij toeval op de naam Jorritina Kooistra, een zus van zijn oma van moederskant. Jorritina stond op een NSB-ledenlijst uit de oorlog. Pijpers stond paf: over NSB-vlekken op het familieblazozen had hij nooit gehoord. Zelfs was hem nooit verteld dat zijn moeder met haar ouders eind jaren twintig een paar jaar in Semarang (Java) had gewoond – terwijl daaraan toch niets schandelijks was.

Verbijstering

Archiefonderzoek deed hem van de ene verbijstering in de andere vallen. Aan behoorlijk foute familieleden noteerde hij naast genoemde Jorritina nog een andere zus van zijn oma, Iekje Kooistra, voorts zijn opa en oma van moederskant (Lambertus de Jonge en Geertje Kooistra) en ook nog zijn eigen moeder, Meta de Jonge (1924-2017). Niet voor niets weken ze na Dolle Dinsdag (5 september 1944) uit naar Duitsland. Na de bevrijding werden ze bij terugkeer in Nederland ingerekend.

Gezien diens houding en uitlatingen van nog ver na de oorlog zou het de auteur niet hebben verbaasd als hij ook zijn vader, Herman Pijpers (1923-2011), had aangetroffen in het Centraal Archief Bijzondere Rechtspleging. Maar die komt daarin niet voor. Wel vond de schrijver in het dossier van opa De Jonge een aantekening die erop wijst dat zijn vader (Herman Pijpers dus), destijds ambtenaar bij het ministerie van Justitie, in oktober 1958 'met zijn tengels in dit dossier heeft gezeten'. Aan deze krant meldt Pijpers dat volgens hem zijn vader een deel van het dossier van opa De Jonge 'geruisloos liet verdwijnen'. Terug nu naar die Lambertus de Jonge (1894-1966). Die had met zijn gezin in april 1941 zijn intrek genomen in Prof. Sprengerlaan 19 in de nieuwbouwwijk Tuindorp, in het uiterste zuiden van de toenmalige gemeente Maartendijk. Sinds 1954 ligt de wijk in de gemeente Utrecht. Hun NSB-blokleider was buurman Cornelis Lambertus Sanders, die woonde op nummer 21.

Ruim een jaar na de verhuizing zaten de twee burens, De Jonge en Sanders, aan de Albertus Perkstraat in Hilversum bij notaris Herman Johan de Haan. Op 31 juli 1942 tekenden de twee NSB'ers voor de koop van vijf woningen: Meteorenstraat 2 tot en met 10 in Hilversum. Namens de verkoper zat Willem

Bartus van Broekhuizen aan tafel. Volgens het 'Adresboek Hilversum 1942' was hij behalve makelaar ook meubelmaker, woonadres Vaartweg 34. Voor de vijf woningen betaalden de kopers 24.000 gulden.

Op het eerste gezicht was het een doodgewone transactie. Maar zo gewoon was die toch niet, zo blijkt als we wat nauwkeuriger naar de akte kijken. De verkoper was 'het Algemeen Nederlandsch Beheer van Onroerende goederen (A.N.B.O.)'. Die organisatie had 'het beschikkingsrecht' over de woningen gekregen krachtens een beschikking die op 11 augustus 1941 was uitgevaardigd door 'den Rijks-commissaris van de bezette Nederlandsche Gebieden' (Seys-Inquart). Ook vermeldt de akte dat de huizen 'oorspronkelijk eigendom' waren geweest van Blaricummer Benoit Felix Catz.

Geroofd

Simpel samengevat was er dit aan de hand. De Duitsers hadden de woningen geroofd van het joodse echtpaar Benoit Felix Catz en Rebekka Abramma Cohen. NSB'ers De Jonge en Sanders zagen kans een mooie slag te slaan. Rob Pijpers meldt in aanvulling op zijn boek dat hij veronderstelt dat zijn opa op die kans is gewezen door zijn vaste Hilversumse makelaar. Het 'Adresboek Hilversum 1942' vermeldt dat deze H.L.Th. Cuijpers (wellicht Cuypers) woonde aan de Noorderweg 82. Uit correspondentie tussen De Jonge en Cuijpers blijkt dat ook deze makelaar een NSB'er was.

De vijf woningen behoorden tot een groter complex, doorlopend tot en met huisnummer 30. In maart 1933 was daarvoor een bouwvergunning aangevraagd, zo blijkt uit het streekarchief in Hilversum. Voor de huizen op de nummers 2 tot en met 10 was 24.000 gulden in 1942 een zacht prijsje. In 1947 sprak Andries Swaan van de Politieke Recherche Afdeling (PRA) Utrecht met Hendrik van Steeg. Ten tijde van de verkoop van de woningen in de Meteorenstraat was Van Steeg kandidaat-notaris op het kantoor van De Haan. Volgens hem waren de vijf woningen toen elk 5.500 gulden waard, samen dus 27.500 gulden. Sanders en De Jonge betaalden 3.500 gulden minder, een mooie korting van 12,7 procent.

PRA-man Swaan sprak ook zijn Hilversumse collega Piet Gerritsen. Die verklaarde: 'Het is mij ambtshalve bekend, dat voor notaris De Haan door U bedoeld, tamelijk veel transporten van Joodsch onroerend bezit hebben plaats gevonden en dat verscheidene koopers, onafhankelijk van elkaar, verklaarden, door

den notaris misleid te zijn, hetzij door dat deze beweerde dat de opbrengst den Joden weer ten goede kwam, hetzij door mededelingen van anderen aard, waardoor zij in de meening kwamen te verkeeren, dat in den aankoop dier onroerende goederen geen kwaad stak.'

De vraag is of de 'misleide' kopers van joods roofoed de waarheid spraken. Het zal ze niet slecht zijn uitgekomen de notaris de schuld in de schoenen te schuiven. Zo vertelde koper Sanders aan PRA-man Swaan dat notaris De Haan hem had verzekerd 'dat het hier (Meteorenstraat, red.) geen joodsch bezit betrof'. Toen Swaan dat aan kandidaat-notaris Van Steeg voorlegde, zei deze: 'Dit is een leugen en een krankzinnige bewering (...)' Hij wees erop dat de betrokken Hilversumse makelaar Van Broekhuizen een NSB'er was (na de oorlog vastgezet in Naarden) en dat de koper (Sanders dus, en met hem De Jonge) rechtstreeks onderhandelde met NSB'er C.W. van Veldhuizen, in Utrecht hoofd van de Anbo, de organisatie die namens de bezetter geroofd joods onroerend goed beheerde. Van deze Van Veldhuizen ontving notaris-kantoor De Haan volgens Van Steeg 'het voorloopig koop-briefje'.

De beroofde Benoit Felix Catz was in Blaricum een bekende figuur, zo wijst onder meer het Streekarchief Gool en Vechtstreek uit. De geboren Tilburger was huisarts geweest op Walcheren. Daar in Zeeland moest hij in weer en wind erop uit en een heel groot gebied bestrijken. Dat werd hem te veel. Daarom vestigde hij zich op 29 december 1910 met zijn in Assen geboren

Arts in Blaricum

echtgenote Rebekka Abramma en hun dochtertjes Helma (1900) en Irma Rosa (1903) in het overzichtelijke Blaricum. Ter gelegenheid van zijn 71ste verjaardag zwaaide Laarder Courant 'De Bel' Catz op 3 december 1937 lof toe. Vermeld werd onder meer dat hij had geholpen bij de geboorte van 1.225 Blaricumse baby's en dat hij bij zijn 25-jarig artsennjubileum van zijn patiënten een Ford had gekregen. Hij was huisarts geweest, maar ook (tot eind 1936) gemeente-geneesheer. Verder was hij geneesheer geweest van de Bergstichting en had hij patiënten behandeld van het Burgerlijk Armbestuur. Ook voor het personeel van de Gooische Tram stond de dokter paraat.

Meteorenstraat 2 (het hoekhuis) tot en met 10 en verder, afgelopen maandag, groenbakdag voor de GAD.

echtgenote Rebekka Abramma en hun dochtertjes Helma (1900) en Irma Rosa (1903) in het overzichtelijke Blaricum.

Ter gelegenheid van zijn 71ste verjaardag zwaaide Laarder Courant 'De Bel' Catz op 3 december 1937 lof toe. Vermeld werd onder meer dat hij had geholpen bij de geboorte van 1.225 Blaricumse baby's en dat hij bij zijn 25-jarig artsennjubileum van zijn patiënten een Ford had gekregen. Hij was huisarts geweest, maar ook (tot eind 1936) gemeente-geneesheer. Verder was hij geneesheer geweest van de Bergstichting en had hij patiënten behandeld van het Burgerlijk Armbestuur. Ook voor het personeel van de Gooische Tram stond de dokter paraat.

Zelfmoord

Het gezin Catz woonde in Blaricum achtereenvolgens in huize Eikenwal aan de Zwaluwenweg, op Torenlaan 15 en Pastoor de Saeyerweg 4. In de oorlog dook het echtpaar onder, maar werd verraden. Uiteindelijk zagen ze geen uitweg meer en pleegde zelfmoord. Uiteenlopende bronnen noemen uiteenlopende sterfdata. Op hun graf op de algemene begraafplaats aan de Woenbergweg staat een steen die als overlijdensdatum voor Benoit Felix 26 juli 1943 vermeldt en voor Rebekka Abramma 27 juli 1943. Ze waren toen 76 en 74 jaar.

Na de bevrijding werden Lambertus de Jonge en zijn vrouw Geertje opgepakt. Hun eigendommen werden ondergebracht bij het Nederlandse Beheersinstituut (NBI). Het Utrechtse NBI-kantoor kreeg in maart 1946 een aanmaning van 'de gemeente-ontvanger van Hilversum'. Voor Meteorenstraat 2

tot en met 10 was over 1945 en 1946 nog straatbelasting verschuldigd. Mr. H. Wagenvoort van het NBI antwoordde dat hij de aanslagen had doorgestuurd naar de Amsterdamse notaris W.H. Lubbers. Die was bezig de Meteorenstraat-zaak af te wikkelen. Wagenvoort noteerde de wel: 'De erven van wijlen B.F. Catz zullen de kosten van de straatbelasting van mei 1945 t/m heden te betalen hebben'.

In mei 1946 kwam het bij notaris Lubbers tot een 'minnelijke regeling rechtsherstel'. De dochters Catz, Helma en Irma, kregen de vijf Hilversumse woningen die van hun ouders waren beroofd. Sanders en De Jonge hadden tussen 31 juli 1942 en 5 mei 1945 huur voor de panden geïnd (over daarna werd gek genoeg niets vermeld). Na aftrek van (onderhoudskosten) moesten ze die huuropbrengst afstaan aan de erven Catz. Een bedrag noemt Pijpers in zijn boek niet. Desgevraagd laat hij echter weten dat het voor Sanders en De Jonge elk ging om 58,72 gulden. Of dat ook is betaald heeft hij niet kunnen vaststellen.

Kosten

Daar stond tegenover dat de dochters Catz zelf moesten opdraaien voor de kosten van de 'rechtskundige bijstand' voor de 'minnelijke regeling rechtsherstel'. Immers, schreef NBI-man Wagenvoort, 'voor minnelijk rechtsherstel (is) geen rechtskundige bijstand vereist'. De kosten daarvan verhalen op het door het NBI beheerde vermogen van De Jonge en Sanders, toch geen onlogische gedachte, was blijkbaar geen optie.

Wel kregen de dochters Catz de panden 'vrij van hypotheek'. Toen

Sanders en De Jonge ze in 1942 kochten voor 24.000 gulden, konden ze kennelijk uit eigen zak het vrij forse bedrag van 11.000 gulden neertellen, want ze sloten een hypotheek van 13.000 gulden. Aanvullend op zijn boek meldt Pijpers deze krant dat de hypotheek was overeengekomen met 'de Haagse firma De Centrale'. Dat moet de Centrale Arbeiders-Verzekerings- en Deposito-Bank zijn geweest. Die was in 1904 opgericht vanuit sociaaldemocratische idealen, maar had in de oorlog een nationaalsocialistische directie.

FOTO STUDIO KASTERMANS/ALEXANDER MARKS

In 1948 had Lambertus de Jonge voor zijn werk bij het Amsterdamse im- en exportbedrijf Hoolwerff & Co. een paspoort nodig. Hij stond toe eind dat jaar nog onder toezicht van de Stichting Toezicht Politieke Delinquenten, maar kreeg zijn paspoort. Wel stond daarin de aantekening 'Niet geldig voor Duitsland'. Kleinzoon Rob Pijpers daarvoor: 'Humor is van alle tijden'. Inderdaad is dat aanleiding voor een kleine 'grimlach' (het woord is gemunt door dichter Piet Paaltjens) bij een verder inkt-zwarte geschiedenis.

NSB'er Lambertus de Jonge, opa van de auteur.

FOTO UIT BESPROKEN BOEK

Deze foto's leverde het echtpaar Catz-Cohen in 1927 in bij de gemeente Blaricum bij het aanvragen van paspoorten.

FOTO'S STREEKARCHIEF GOOI EN VECHTSTREEK

„ Dit is een leugen en een krankzinnige bewering

i

Boek

Rob Pijpers: 'Hou-Zeel' Dreggen in de beerput van een nationaal-socialistische familie', Uitgeverij Verbum, prijs 19,50 euro.

